

1. PERUSTIEDOT KOHTEESTA	
1.1. Maisema-alueen nimi	Kokemäenjokilaakso
1.2. Maisema-alueen uusi nimi	Kokemäenjokilaakson kulttuurimaisema
1.3. Kunta	Pori-Ulvila-Nakkila-Harjavalta-Kokemäki-Huittinen
1.4. Pinta-ala	24 500 hehtaaria
1.5. Aikaisemmat inventoinnit [tekijä,vuosi,arvo]	RKY2009, RKY1993, Satakunnan arvokkaat kulttuuriympäristöt, 2005,
1.6. Päivitysinventoijan nimi	Jenny Alatalo
1.7. Päivitysinventoinnin pvm	maasto 9.4, 25.4, 26.4, 27.4, 24.5 ja 31.5.
1.8. Arkistointipaikka	
2. MAISEMAMAAKUNTA JA -SEUTU	
2.1. Maisemamaakunta ja -seutu [Mietintö 66/1992]	Lounaismaa / Ala-Satakunnan viljelyseutu ja Satakunnan rannikkoseutu
2.2. Maisematyyppi [Maakunnallinen maisemaselvitys]	Ala-Satakunnan viljelyseutu ja Satakunnan rannikkoseutu
2.3. Kuvailuteksti [Lyhyt kuvaus maisemamaakunnan ja -seudun tyypillisistä piirteistä]	<p>Lounaismaan maiseman peruselementit vaihtelevat rikkonaisesta saaristosta ja kumpuilevista, osittain paljastuneista kallioalueista pohjoisessa sijaitseviin laajoihin tasaisiin, viljaviin tasankoihin, joilla lukuisat joet kiemurtelevat. Ala-Satakunnan viljelyseutu on perusluonteeltaan vaurasta viljelyaluetta, mutta Lounaiseen viljelyseutuun verrattuna siellä on runsaasti karuja, metsäisiä ja soisia syrjäseutuja. Viljelymaisemat sijaitsevat yleensä viljavilla savikkoalueilla Kokemäenjokilaaksossa.</p> <p>Satakunnan rannikkoseutu on kapea verrattaessa Saaristomeren tai Lounaisrannikon seutuun. Alueen luonto on myös karumpaa edellä mainittuihin verrattuna. Satakunnan rannikkoseutu on vaihtelevaa saaristoaluetta. Maa on alavaa ja pienipiirteisyys on maaperän monipuolisuuden seuraus: kalliomaiden ohella alueella on sekä pohja- ja kumpumoreenialueita, kuten myös jonkin verran savikoita ja harjumuodostumia. Rannikolla on pitkiä suoja- ja ruovikkoisia lahtia ja joen suualueita, jotka maatuivat maan vähitellen noustessa.</p>
3. LUONNON OMINAISPIIRTEET	
3.1. Maa- ja kallioperä	<p>Kokemäenjokilaakson kallioperän eteläiset osat ovat pääpiirteissään granodioriittia, tonaliittia ja kvartsidioriittia. Harjavallan Merstolan alueella jokilaakson kallioperä muuttuu hiekkakiveksi ja jokilaakso seurailee hiekkakivialueen reunaan Ulvilan Suosmeren alueelle asti. Joen suistoalue on suurimmaksi osaksi hiekkakiveä sekä kiilleigneisiä, kiilleliusketta ja mustaliuskevälikerroksia.</p> <p>Alueen eteläosan maaperä on pääosin savea Harjavallan Merstolan eteläpuolelle asti. Huittisten luoteispuolella jokilaaksossa on lieju/turvealueita. Kokemäen Hassalanniemen alueella maalaji on moreenia ja kalliomaata. Harjavallan Merstolasta Ulvilan Saaren pohjoispuolelle asti sijaitsee karkealajitteisista maalajeista koostuva harjumuodostelma. Suistoalue on maaperältään hienojakoista/ liejuista maalajia eli hienoa hietaa ja hiesua sekä savea.</p>
3.2. Vesistöt ja ranta-alueet	<p>Koko maisema-alue on keskittynyt Kokemäenjoen ympärille. Jokilaakso on eteläosastaan Huittisten ja Kokemäen alueilla melko rikkonainen, haarautunut ja mutkitteleva. Joen keskellä on erikokoisia saaria. Kokemäen jälkeen joki virtaa kaakko-luode suunnassa Poriin asti. Porin luotojen kohdalla joki haarautuu useampaan pieneen juopaan, jotka kulkevat rinnatusten joen suualueella ja suistossa. Huittisten Lauhan kylän kohdalla Loimijoki laskee Kokemäenjokeen. Muita Kokemäenjokeen yhtyviä jokia ovat Nakkilassa oleva Tattaranjoki ja Ulvilassa Harjunpäänjoki. Kokemäenjoki on leveimmillään ennen Harjavallan voimalaitoksen patoa. Kokemäenjokilaakson maisema-alueeseen kuuluu myös mataloitunut Puurijärvi.</p> <p>Alueella on useita pieniä pohjavesialueiksi luokiteltuja harjuja. Itäisin niistä on Kokemäen Säpilän kohdalla oleva pohjois-etelä suuntainen kapea harju. Seuraava pieni harjualue on Nakkilan eteläpuolella. Läntisin harjualue sijoittuu Nakkilan ja Ulvilan väliin, jonka eteläreuna kulkee joen varren tuntumassa joen kanssa samansuuntaisesti.</p>
3.3. Luonnonhistorian erityispiirteet	<p>Kokemäenjokilaakson suistoalue, Huittisten alueen suoalueet ja Virttaan kankaalta Yyteriin asti ulottuva Satakunnan halkaiseva harjujakso ovat osa Kokemäenjokilaakson luonnonhistorian erityispiirteitä. Kokemäenjokilaakson yläjuoksun vanha suistoalue on maakohoamisen ja rannansiirtymisen myötä muuttunut laajoiksi kosteikko – ja savikkoalueiksi Satakunnan itäreunalle. Alueen suot ovat Etelä-Suomen arvokkaimpia ja edustavimpia konsentrisia kermikeitaita. Kermikeitään keskiosa on ympäristöään ylempänä. Tasaiset, jokea ympäröivät viljavat savikkoalueet ovat viljelykäytössä. Kokemäenjokilaakson nykyinen suistoalue on alkanut muodostumaan noin 500 eaa. Alue on nykyisin Suomen edustavin suistomuodostuma eli delta, joka käsittää runsaasti erilaisia kosteikkobiotooppeja avoveden tai niukan vesikasvillisuuden vallitsemista uposkasvillisuusyhdyksistä järeisiin tervaleppälehtoihin. Lisäksi suiston etelärannoilla tavataan kulttuuribiotooppeja, esimerkiksi Suomessa harvinaistuneita merenrantaniittyjä, kuten valtakunnallisesti arvokas Fleiviikin niitty. Kokemäenjoen suisto on myös Pohjoismaiden laajin jokisuistoalue.</p>

3.4. Kasvillisuustyypit	Kokemäenjokilaakso kuuluu eteläboreaaliseen kasvillisuusvyöhykkeeseen. Kokemäenjoen varren luonto vaihtelee peltoalueiden kapeista rantakaistaleista laajoihin metsäalueisiin ja jatkuvasti muuttuvaan jokisuistoon. Suiston reunoilla ja joen rannoilla esiintyy reheviä tervaleppälehtoja, kauempana joesta metsä vaihtelee tuoreesta kangasmetsästä kuivaan kangasmetsään. Puurijärven ja Isosuon alueet muodostavat laajan suo- ja kosteikkoalueet. Kokemäenjoen suistossa on monia erilaisia kosteikkobiotooppeja avoveden tai niukan kasvillisuuden vallitsemista uppokasvillisuusyhdyksistä järeisiin tervaleppälehtiin.
3.5. Arvokkaat luontokohteet	Luonnon- ja maisemansuojelullisesti arvokkaita kohteita on säilynyt mm. suistossa, jokirantalehdoissa, koskialueilla ja vanhan kulttuurin muovaamissa kohteissa sekä muinaiseen suistoon syntyneillä suoalueilla. Vanhakoski, Puurijärvi-Isosuo kansallispuisto, Pirilänkoski Harjavallan ja Nakkilan välissä ja Kokemäenjoen suisto kuuluvat Natura 2000-verkostoon. Luonnonsuojelualueita Kokemäenjokilaaksossa ovat Vanhakosken lehto, Ripovuori (Ripovuoren kalliiosiniipi), Harjunsuon keidassuo, Pirttilänkosken ja Pirttilänkosken Rintalan luonnonsuojelualue, Ruskilänkosken luonnonsuojelualue, Liikistönsaaren luonnonsuojelualue, Kokemäenjoensaaren luonnonsuojelualue ja Kokemäenjoensuiston yksityisten mailla olevat noin 40 luonnonsuojelualuetta. Kokemäenjoensuisto kuuluu myös Suomen tärkeisiin IBA – alueisiin.
3.6. Eläimistö ja kasvilajisto	Kokemäenjokilaaksossa on tavattu useita kymmeniä uhanalaisia kasvi- ja eläinlajeja. Suiston pesimälinnusto on hyvin rikas ja monipuolinen. Alueella pesii yli sata lintulajia. Lintudirektiivin liitteen I lajeista alueella pesivät mm. ruisräikkä, kaulushaikara, ruskosuohaukka ja luhtahuitti. Suiston alueella on tärkeä merkitys myös muutoinaikaisena levähdyspaikkana ja vesilintujen sulkasadon aikaisena kerääntymispaikkana.
3.7. Ilmasto	Alueen keskilämpötila on noin 4-5 °C ja aivan rannikolla yli 5°C. Keskimäärin alueella sataa 650-700 mm vuodessa.
3.8. Maisemarakenne	Kokemäenjokilaakson ja koko Satakunnan maisemarakenteessa on havaittavissa luode-kaakkosuuntainen rakenne. Joen eteläosan laajaa Huittisten tasankoa rajaavat itä- ja länsipuolella kapeat harjut. Läntisen harjun päässä olevan Säpilänniemen kärjestä vesi on raivannut itselleen kapean väylän kierrellen selänneitä rannikolle. Kokemäen keskustan jälkeen joki virtaa suorempana ja sen rannoilla olevia alavia tasankoja rajaavat loivahkot selänneet. Harjavallan keskustaa lähestyttäessä seuraava luode-kaakkosuuntainen harju ylittää Kokemäenjoen Lammaistenlahden kohdalla. Joki seuraa harjun reunaa Ulvilaan asti. Ulvilasta lähtien maiseman topografia on tasainen, ilman suurempia maaston muotoja. Toukarin alueen reunalla on selänne, jonka reuna rajaa maisema-alueita. Kokemäenjokivarren luonto on monipuolista ja vaihtelevaa; luonnonympäristöt vaihtuvat peltoalueiden kapeista rantakaistaleista laajoihin metsäalueisiin ja jatkuvasti muuttuvaan jokisuistoon. Luonnon- ja maisemansuojelullisesti arvokkaita kohteita on säilynyt mm. suistossa, jokirantalehdoissa, koskialueiden kasvillisuudessa ja vanhan kulttuurin muovaamissa kohteissa sekä muinaiseen suistoon syntyneillä suoalueilla. Kokemäenjokilaakson valtakunnallisesti arvokas maisema-alue on keskeisin osa Ala-Satakunnan viljelyseudun maisemaa. Jokivarren laajat peltotasangot, luode-kaakkosuuntainen maisemarakenne ja luontoarvot ovat maisemamaakunnan edustavimmat.
4. KULTTUURISET OMINAISPIIRTEET	
4.1. Arkeologinen kulttuuriperintö	Kokemäenjokilaakson arkeologinen kulttuuriperintö on rikasta. Jokivarret ovat olleet asuttuina tuhansia vuosia. Ensimmäiset asukkaat tulivat jokivarteen jo kivikaudella heti joen syntymisen jälkeen ja asutus seurasi etäännyvää jokisuuta pitkään. Kivikautisia asuinpaikkoja tunnetaankin alueelta useita. Monet niistä ovat laajoja, satojen metrien pituisia vyöhykkeitä jokivarressa, kuten Kokemäen Piispa. Monet ovat myöhemmän maankäytön pahasti turmelema. Pronssikautisesta asutuksesta on jäänyt enemmän merkkejä silloisen rantaviivan tuntumaan. Maisema-alueella pronssikautisia muinaisjäännösrhymiä tunnetaan erityisesti Nakkilasta, peltoaukeiden ja metsän rajasta. Kokemäenjokilaakson maisema-alueen rautakautiset muinaisjäännökset keskittyvät Kokemäen Paistilaan ja Ylistaroon, jossa edelleen on vahvasti näkyvissä esihistorialliselta ajalta tähän päivään asti jatkunut katkeamaton asutus. Merkittävimmät rautakautiset kohteet ovat Köönikänmäen, Leikkimäen ja Perävainionmäen kalmistot. Maisema-alueen keskeisimmät keskiaikaiset muinaisjäännökset ovat Pyhän Henrikin saarnahuone ja Teljä Kokemäellä sekä Ulvilan keskiaikaisen kaupungin paikka ja Liikistön kalmisto.

4.2. Maiseman kulttuurihistoria	<p>Kokemäenjokilaakso on tarjonnut oivat edellytykset asutukselle jo esihistoriallisella ajalla. Satakunnassa maankohoamisesta johtuvan rannan siirtymisen vaikutukset asutuksen sijaintiin voi hyvin havaita muinaisjäänöksistä. Kokemäenjoen varressa, Huittisten ja Kokemäen alueella pysyvä, yhtäjaksoinen asutus on ollut nuoremmalta roomalaiselta kaudelta lähtien. Rautakauden lopulla yksittäistalot olivat kehittyneet jo muutamien talojen kyliksi. Varhaiskeskiajalla Kokemäestä / Teljästä muodostui Satakunnan kaupan keskus, jonka tittelin peri myöhemmin Ulvila. Ulvila sai kaupunkioikeudet vuonna 1365. Reilu 200 vuotta myöhemmin maankohoamisen myötä, uusi satama ja Kokemäenjokilaakson keskus perustettiin Poriin. Porin kaupunki perustettiin vuonna 1558 silloisen Kokemäenjoen suulle. 1560-luvun veroluettelon mukaan Kokemäenjokilaakson maisema-alueella oli noin 68 kylää ja vielä yli 50 kylää maisema-alueen läheisyydessä. Koko Satakunnassa oli 1560-luvun veroluettelon mukaan noin 300 kylää. Kokemäenjokilaakson pellot ja asutus olivat keskittyneet Kokemäenjoen varsille. Suurimmassa osassa 1560-luvun kylien paikoilla on edelleen asutusta, jonka ympärillä on peltoa. Pellot ovat ajan saatossa laajentuneet savikoiden kuivuttua sivujokien ja ojien yläjuoksuille. Asutus on sijoittunut viljelysten tuntumaan laakson ja selänteen väliselle vyöhykkeelle tai joen varteen. Kokemäenjokilaakson asutus on perua esihistorialliselta ajalta.</p> <p>Nakkilan Kirkkosaaren kohdalla on ollut kahden merkittävän keskiaikaisen tien risteys. Etelään suuntautuva postitienä tunnettu Pohjanlahden rantatie myötäilee Satakunnan rannikkoa. Tie yhdisti aikoinaan toisiinsa Turun ja Korsholman linnahallinnon. Toinen, keskiajan huomattavimpiin kuulunut Huovintie kulki Turusta Loimaan, Virttaanojan ja Köyliöjärven kautta Kokemäelle ja sieltä edelleen Lammaisten kautta Ulvilaan. Kokemäenjoki on ollut myös väylä liikenteelle. Varsinainen vesiliikenne oli keskittynyt aina kulloiseenkin joen suualueelle, johon oli muodostunut kauppa- ja satamapaikka. Koskisuuden takia joki toimi sisämaassa lähinnä paikallisen liikenteen käytössä. Myös talviaikaan joki toimi kulkuväylänä.</p>
4.3. Maiseman kannalta merkittävät elinkeinot	<p>Esihistoriallisen ajan lopulta asti jatkunut maanviljely. Kalastus, josta paikallinen erikoisuus oli nahkiaisten pyynti. Joen varren tuhatvuotiset peltoalueet ovat säilyneet viljelykäytössä. Karjalouden säilymisestä ja toisaalta muuttumisesta kertovat uudet suuret maatalouden tuotantorakennukset. Kokemäenjoen varren teollinen rakennusperintö kertoo vahvasti Suomen teollistumisen historiasta. Erityisesti maisemaan vaikutti höyrystyslaitteiden perustaminen hyvien kuljetusyhteyksien varrelle ja Porin seudun muodostuminen Suomen yhdeksi merkittävimmistä sahatteollisuuden keskittymäksi. Sahateollisuuden ja siihen liittyneen Kokemäenjoen uiton jäljet on edelleenkin nähtävissä jokimaisemassa. Sahojen lisäksi kehräämö, konepajat, nahkatehdas ja varsinkin voimalaitosten rakentaminen on jättänyt jälkensä jokilaaksoon.</p> <p>Vaikka jokirantoja onkin siirtynyt muuhun käyttöön, on Kokemäenjokilaaksossa edelleenkin merkittävää teollisuutta. Kokonaisuudesta mittavin on toisen maailmansodan jälkeen perustettujen Outokumpu Oy:n ja Rikkihappo Oy:n ympärille muodostunut Harjavallan suurteollisuuspuisto. Jonkin verran alueella on myös pienteollisuutta.</p>
4.4. Rakennettu ympäristö	<p>Kokemäenjoenlaakson ja koko Satakunnan rakennusperinnön ja kulttuurimaiseman selkärangan muodostaa hyvin säilynyt talonpoikainen rakennuskulttuuri. Suuren peltoaukean reunalla sijaitseva talonpoikaistalo pihapiireineen on luonteenomainen näky jokilaakson kulttuurimaisemassa. Maaseudulle tyypillinen rakennus oli aina rautakaudelta toiseen maailmansotaan asti yksikerroksinen hirsistä salvottu rakennus. Talonpoikaista vaatimatonta rakentamista edustavat kylissä torpat ja mäkituvat. Satakunnassa vauraaseen talonpoikaiseen pihapiiriin on kuulunut talousrakennusten lisäksi myös toinen asuinrakennus, salirivi. Poikkeuksellisen edustavia talousrakennuksia ovat kiviävät, joita rakennettiin etenkin 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa. Aitat edustavat talonpoikaisen rakentamisen vanhinta rakennuskantaa.</p> <p>Kokemäenjokilaaksossa tapaa vielä runsaasti hyvin säilyneitä talonpoikaisia pihapiirejä.</p>
4.4.1. Alueelle tyypillinen ja perinteinen asutustyyppi	<p>Kokemäenjokea seuraavat vanhat tiet joen kummallakin puolella. Kylät ja yksittäiset maatilojen pihapiirit ovat ryhmittyneet näiden teiden varsille. Nauhamainen kylärakenne on Kokemäenjokilaaksossa vieläkin havaittavissa. Tilat sijaitsevat jokilaakson pelloilla tukeutuen lähes huomaamattomiin maaston kohoumiin. Avoin ja tasainen maisema on pihapiirien tuuhean puuston, koivurivien ja muutamien yksittäisten puiden jäsentämää. Perinteisesti Satakunnassa rakennukset ryhmiteltiin neliömäisiksi umpipihoiksi, sittemmin suorakaiteenmuotoisen pihapiirin ympärille. Vauraiden talonpoikaistalojen usein saarekemaisesti sijaitsevissa pihapiireissä on ollut suuri määrä maatalousrakennuksia ja usein myös kaksi asuinrakennusta. Päärakennuksen lisäksi joko pakaririvi, jossa asui palvelusväkeä tai vaihtoehtoisesti juhlaikäyttöön tarkoitettu salirivi. Kirkonkyljen laidoille, usein viljelykseen sopimattomille kallioisille selänteille sijoittuvat sekä Kokemäellä että Huittisissa maattoman väestön, mäkitupalaiisten ja torpparien pienimuotoiset asuinalueet, jotka ovat jossain määrin säilyneet. Perinteisestä sijoitustavasta poikkeavat toisen maailmansodan jälkeen perustetut rintamamiesten ja siirtoväen asuinalueet sekä yksinäiset asutustilat, joita Kokemäenjokilaaksossakin on sekä taajamissa että haja-asutusalueella. Pihapiiri on yleensä muodostunut kuutiomaisesta asuinrakennuksesta sekä erillisestä talous- tai navettarakennuksesta.</p>
4.4.2. Nykyisen asutuksen suhde muinaisjäänösten sijaintiin	<p>Lähimpänä nykyistä jokilaaksoa olevat muinaisjäänökset sijoittuvat joen varteen, saarille ja muusta maastosta nouseville paikoille. Näillä samoilla alueilla on monissa paikoissa merkkejä yhtäjaksoisesta asumisesta esihistorialliselta ajalta nykypäivään asti.</p>

<p>4.4.3. Rakennetun ympäristön inventoinnit</p>	<p>RKY2009 alueita: Raijalan kylä, Kauvatsan kirkonseutu, Pyhän Henrikin saarnahuone ja sen historiallinen maisema, Kokemäenkartanon historiallinen maisema, Emil Cedercreutzin Harjula ja Maahengen temppeli, Lammaistenlahden kulttuurimaisema, Satalinnan parantola, Anolan kartano, Ulvilan kirkko ja ympäristö, Suosmeren kylä, Kokemäenjoen luodot ja Pihlavan saha ja asuinalueet/ Halssi.</p> <p>RKY1993: Vampulan kirkon maisema, Loimijokivarren asutus- ja viljelysmasema, Kokemäenjoen ja Loimijoen kulttuurimaisema, Raijalan kylä ja kulttuurimaisema, Kauvatsanjoen-Puurijärven kulttuurimaisema, Kokemäenjoen kulttuurimaisema, Harjunpäänjoen kulttuurimaisema, Kokemäenjoen kulttuurimaisema ja Pihlavan teollisuusympäristö ja huvila-alue.</p> <p>Maakunnallisesti merkittävät kulttuuriympäristöt 2005: Loimijoen kulttuurimaisema, Vampulan kirkonseutu, Rutava, Kukonharjan kulttuurimaisema, Korkeakosken kylä, Kokemäenjoen kulttuurimaisema, Karhiniemen tie, Lauhan kulttuurimaisema, Raijalan kylä ja kulttuurimaisema, Jalonojan kylä ja kulttuurimaisema, Ahvenuksen kylä, Kauvatsan asemanseutu, Kauvatsanjoen kulttuurimaisema välillä Rutana-Lievikoski, Yttilän kylä, Lievikosken kylä, Kynsikan kaan kulttuurimaisema, Raitio-Säpilä kulttuurimaisema, Pispä, Hyyti, Kakkulainen, Kolsin voimalaitos, Ylistaron Matomäki ja Paistilan kylä, Ylistaro-Sonnilla, kulttuurimaisema, Villiö-Orjapaasi kulttuurimaisema, Simula, Peipohjan kulttuurimaisema, Kulttuurihistoriallisesti arvokas alue, Ala- ja Yli -Talon, Äimälä, Kokemäenjoen kulttuurimaisema välillä Vinnare-ym.-Ylinen, Anolan kartano ja Kirkkosaari, Ravanin leirialue, Gammelgård, kirkkoherranpappila, Ulvilan kirkko ja kulttuurimaisema, Suosmeren kylä ja kulttuurimaisema, Sunniemen kartano ja kulttuurimaisema, Harjunpään kylä ja kulttuurimaisema, Toukarin viljelysmasema, Kalafornianjuovan huvila-alue ja Pihlavan Halssi.</p> <p>Maakunnallisesti arvokkaita rakennuksia tai rakenteita Kokemäenjokilaakson maisema-alueella on 28 kappaletta.</p> <p>Huittinen; Syväranta, Norri, Talo-Seppä, Huru ja ovat 1900-luvun alun asuinrakennuksia pihapiireineen. Kokemäki; Poti, Ikalä, Kaisala, Malmi, Sonnilanjoen silta. Harjavalta; Uuloon rakennusryhmä ja vuosina 137-1939 rakennettu Harjavallan voimalaitos/Lammaistenkoski. Nakkilä; Pämppi, Viikari ja Ruskilan kivilta. Ulvila; Haistilan lossipaikka, Isokartano, Saaren kartano, Trumetarin kartano ja Porin silta.</p>
<p>4.4.4. Muita maiseman kannalta merkittäviä rakennuksia ja rakenteita</p>	<p>Huittinen; Sampussa on kulttuurihistoriallisesti huomattavia rakennuksia, mm. Takkulan, Sepän, Hurun ja Norrin tiloilla.</p> <p>Kokemäki; Keskiäikaisia linnoituslaitteita on ollut sekä Kokemäenkartanon edustalla että Forsbyn Linnaluodolla. Kulttuurimaisemaan sisältyy lukuisia yksittäisiä kohteita. Vanhaa rakennuskantaa on erityisesti Ylistaron, Paistilan ja Villiön kylissä. Keskiäikaisella Teljän kauppapaikalla sijaitsee Pyhän Henrikin saarnahuone, osittain keskiajalta periytyvä hirsiaitta. Vuonna 1857 aitan suojaksi valmistui tiilinen muistokappeli (P.J. Gylich). Kappelin ympärillä on vanha puistoalue. -Tulkkilassa sijaitsee joen partaalla keskiaikainen kivilakaristo, joka lienee rakennettu 1500-luvun alussa. Ympäröivällä hautausmaalla on vanhoja hautahuoneita. Tulkkilan 1918 rakennettu teräsbetonisilta on museosilta. Lähellä sijaitseva Sonnilanjoen kivilta on vuodelta 1855.</p> <p>Harjavalta; Satalinnan parantolan punatiilinen päärakennus on vuodelta 1925 (O. Tarjanne) ja lastensairaala vuodelta 1927 (O. Tarjanne). Kuvanveistäjä Emil Cedercreutz rakennutti Havingin kosken partaalle 1914 taitelijakoti Harjulan, joka liittyy arkkitehtuuriltaan ajan kansallisromantiikkaan. Sen yhteyteen Cedercreutz rakennutti vuosina 1916-42 kansantieteellisiä kokoelmiansa varten Maahengen temppelin. Ateljee ja veistossali rakennettiin 1936, laajennus 1956. Uusi museorakennus on rakennettu vuosina 1971 ja 1977 (J. Cedercreutz).</p> <p>Nakkilä; Anolan kartanon päärakennus on vuodelta 1938 (J. Eklund). Kartanopuisto periytyy mahdollisesti 1600-luvulta. Harmaakivistä ja tiilestä rakennetut karjasuojat ja meijerirakennus ovat viime vuosisadan loppupuolelta. Kukonharjan kylässä on arvokasta rakennusperinnettä Viikarin ja Pämpin tiloilla. Harjavallan vesivoimalaitos on valmistunut 1939 (E. Bryggman). Lähellä sijaitsee Lammaisten Uuloon talonpoikaistilan vanha rakennusryhmä.</p> <p>Ulvila; Keskiäikainen kaupunginpaikka sijaitsee nykyisen Isokartanon pelloilla. Kauppapaikan ensimmäinen kirkko sijaitsi Liikistössä.</p> <p>-Liikistön kirkkosuunnitelman rauettua päätettiin piispa Bengtin määräyksestä n. vuonna 1332 pystyttää kirkko uudelle paikalle. Punertavasta kivistä rakennettu kirkko oli varhaisimmassa asussaan ilmeisesti tynnyriholvattu, yksilaivainen hallikirkko, johon pohjoisivulla liittyi sakaristo. Vuonna 1429 raivonneen tulipalon jälkeen kirkkoa jatkettiin itään pari metriä.</p> <p>Vuoden 1480 tienoilla runkokuone sai kolmitraveisen, kahdeksan pilasterin kannattaman holvauksen, joka on tyypiltään ainutlaatuinen Suomessa. Myös tiilestä muurattu päätykoristelu palautuneen 1480-luvun vaiheeseen. Kirkon länsipuolella olevan kellotapulin alaosa on vuodelta 1757. Tapuli uusittiin 1862 (G.T. Chiewitz). Tällöin vanha sipulikupoli vaihtui terävään huippuun. Sekä kirkko että tapuli ovat paanulla katettuja. Trumetarin puinen päärakennus on viime vuosisadan puolivälissä. Tältä ajalta on myös koristeellinen viistokulmainen pääkuisti. Saaren kartano on entinen upseerin puustelli, jonka kaksikerroksinen puinen päärakennus on vuodelta 1805. Aurora Karamzin syntyi Saaren kartanossa 1808. Rakennusta ympäröi vanha puisto. Gammelgårdin kirkkoherranpappilan puinen päärakennus on vuodelta 1894. Puistomaisen pihapiirin tuntumassa sijaitseva punakivinen karjarakennus on viime vuosisadan lopulta. Pihasta johtaa koivukuja nykyisen kirkon suuntaan. Kirkon vieressä sijaitseva kappalaisen pappila Lutiska rakennettiin 1802. Sen nykyinen vuoraus on viime vuosisadan lopulta. Kirkkojuovan varrella sijaitsevan Isokartanon ratsutilan kaksikerroksisen, pohjalaistyypin päärakennuksen runko on ilmeisesti 1700-luvun lopulta. Nykyisen asunsa talo sai 1800-luvun puolivälissä.</p>

	<p>Kivinen karjakartano on vuodelta 1911. Lisäksi rakennusryhmään kuuluu vanhoja luhti- ja aittarakennuksia. Liikistön muinaisessa saarella on sijainnut hautausmaa ja jo 1200-luvun alkupuolella rakennettu puukirkko. Maastossa on havaittavissa myös aloitetun kivikirkon perustukset.</p> <p>Pori; Joen etelärannalla hallinnon ja kaupan Kivi-Pori ja pohjoisrannalla teollisuuden Pori. Kirkon kohdalla rantoja yhdistää 1926 rakennettu terässilta. Lännessä joki haarautuu saariksi, joita on pitkään käytetty kaupunkilaisten virkistykseen. Kirjurinluodon puisto on viime vuosisadan lopulta. Jungendtyylinen puistopaviljonki on vuodelta 1910 (A. Fagerholm). Porin Puuvillan punatiiliset tehdasrakennukset ovat vanhimmilta osin vuosisadan vaihteesta (A. Krook – O. von Zansen). Konttorirakennus on vuodelta 1935 (R.Finnilä). Puuvillatehtaan itäpuolella on yhtenäinen puutaloalue. Porin Konepajan vanha valimorakennus on rakennettu vaihteittain 1903-18 (J. Nordstrand). Konttorirakennus on vuodelta 1916 ja suuri koneistushalli vuodelta 1918 (T. Nordman). Koneistusosasto ja puimakonetehdas ovat 1930-luvulta (J. Eklund).</p>
4.5. Perinnemaisemat	<p>Alueella on monia pieniä perinnemaisema-alueita. Loimijoen varressa on 13, Ulvilassa yksi ja Porin suistossa kolme LUMO-ohjelmassa olevaa perinnebiotooppilohkoa. Kuukkisten keto (M), Säpilän tienvarsikedot (M-), Potin kalliokedot, Hurun kalliokedot (P), Pispan kallioketo (M+), Pälälän kalliokedot (M), Orjapaaden kallio (M-), Ylisen lammaslaitumet (P), Pappilanjärvi (P-), Isokartanon laitumet (P), Fleviikin niitty (V) ja Penttilän laitumet (P).</p>
4.6. Identiteettitekijät, symbolitekijät	<p>Piispa Henrikin keskiaikaiseen legendaan liittyvä Pyhän Henrikin saarnahuone Kokemäellä, kesiajalta periytyvä Kokemäen kartano, Ripovuori Huittisissa, Kokemäen Linnaluoto, Emil Cedercreutzin taiteilijakoti Harjula Harjavallassa, Liikistön kalmistoalue Ulvilassa ja Alvar Aallon laatima Kokemäenjoen aluesuunnitelma vuodelta 1942.</p>
4.7. Matkailu- ja virkistyskäyttö	<p>Pohjanlahden rantatie on valtakunnallinen matkailutie, Porin suistoalue on pohjoismaiden laajin suistoalue, Puurijärven-Isosuo kansallispuisto, Ripovuori, Paratiisin luontopolku, Vanhankosken luontopolku, Kärjenkallion lintutorni, Ronkansuon pitkospolku, Nakkilan alueella on kolme lintujentarkkailupaikkaa, Ruskilakoski, Arantilan koski, Tyni, Halssin-Teemu luodon luontopolku, Toukari luontolava, Polsanluoto ja Saaren luotopolku. Porin suistossa on Kalafornian golfkenttä.</p>
4.8. Kuvailu, kulttuuripiirteet	<p>Kokemäenjokilaakson asutuksella ja maataloudella on esihistorialliselta ajalta asti perinteet. Viljavat jokilaakson savikot on raivattu jo varhain viljelyyn ja raivauskelvottomina ovat jäljelle jääneet vain kallioiset alueet ja moreenimäet. Asutus on sijoittunut viljelysten tuntumaan laakson ja selänteen väliselle vyöhykkeelle. Rakennukset ovat usein nauhamaisesti laaksossa tai joen varressa hieman muusta maastosta nousevilla kumpareilla. Hoidettujen pihapiirien ympärillä on usein puustoa ja mm. kuusiaitoja. Nauhamainen kylärakenne on Kokemäenjokilaaksossa vieläkin havaittavissa. Kokemäenjokilaaksossa on jäljellä sekä edustavia talonpoikaisia pihapiirejä että maattoman väen vaatimattomampaa asutusrykelmiä, kuten Kokemäen Ylistaron Matomäki tai Orjapaaden alue ja Huittisten Karhiniemi. Pienet tilattomien rakennukset ovat vähentyneet ja jäljellä olevia on usein korjattu ja laajennettu voimakkaasti. Satakunnan kartanokulttuuri maakunnassa keskittyy paljolti Kokemäenjoen vaikutuspiiriin, alueille missä asutus on varhaista ja vaurainta. Kartanot ja rusthollit antavat maisemalle näyttävän leiman, kuten Kokemäenjoen kartano Kokemäellä ja Anolan kartano Nakkilassa. Kokemäenjoen varressa on myös useita edustavia esimerkkejä Satakunnan teollisuuden rakennusperinnöstä. Uudisrakentaminen ja keskustojen taajamat leviävät reunoiltaan vanhaan kulttuurimaisemaan. Myös valtateiden risteysalueet ovat kaupan ja teollisuuden rakentamisen alueita. Joen ranta-alueet ovat paikoin sortuneet eroosion vaikutuksesta ja tulvavedet nousseet paikoin korkealle alavilla alueilla.</p> <p>Ympäristöstään voimakkaasti kohoavat Ripovuoren kalliit tarjoavat harvinaisen näköalan Kokemäenjoen edustavimpaan viljelysmaisemaan. Kokemäenjoen rantaviljelmät muodostavat yhtenäisen kokonaisuuden aina Harjavallan rajalta Ylistaron kylään saakka. Tulkkilan ja Ylistaron kylien kohdalla kulttuurimaisema laajenee Sonnilanjoen laajaksi viljelylaaksoksi. Alueen katkeamaton asutushistoria ulottuu esihistorialliselle ajalle. Keskiaikaisia linnoituslaitteita on ollut sekä Kokemäenkartanon edustalla että Forsbyn Linnaluodolla. Kulttuurimaisemaan sisältyy lukuisia yksittäisiä kohteita. Kokemäenjoen rantanäkymät ovat maisemallisesti arvokkaita koko Nakkilan alueella Harjavallan voimalaitokselta Ulvilan rajalle. Paikoin rannat ovat metsäisiä, enimmäkseen kuitenkin viljeltyjä. Hienoimmillaan maisema on Anolan kartanon mailla, jossa Kokemäenjoki haarautuu historiallisesti arvokkaan Kirkkosaaren kohdalla. Aikojen kuluessa on keväisin tulviva Kokemäenjoki muovannut omalla tavallaan viljelymaisemaa ja asutusta.</p>

<p>5. MAISEMAKUVA</p>	<p>Kokemäenjokilaakson kulttuurimaisema edustaa Ala-Satakunnan viljelyseudulle tyypillisiä piirteitä. Maiseman peruselementtejä ovat jokilaakso ja sen rinteiden avarat ja polveilevat savitasangot sekä pinnanmuodoiltaan tasaiset jokisualueet. Kokemäenjoen suisto on nykyistä suistoaluetta, Puurijärvi-Isosuon alue sekä ympäröivät peltoaukeat edustavat muinaista suistoaluetta. Siellä täällä maisemaa elävöittävät paikoin jyrkähkötkin kalliot, metsän peittämät harjanteet tai pienet metsittyneet kumpareet rakennuksineen. Maiseman vaikuttavuus perustuu paitsi laajoihin ja avariin viljelyksiin, myös niiden keskellä vaihtelevasti mutkittelevaan jokiuomaan ja harjujen tuomaan maisema vaihteluun. Vanha rankennuskanta on hyvin säilynyt ja rakennettu ympäristö muodostaa mm. Kokemäen alueella vaikuttavan maisemakokonaisuuden jokeen laskevien peltojen kanssa. Ympäristöstään voimakkaasti kohoavat Ripovuoren kalliot tarjoavat harvinaisen näköalan Kokemäenjoen viljelymaisemaan. Näkymät jokilaaksossa kulkevalta tieltä Kokemäenjoelle ovat vaikuttavat, mutta paikoin jokivarren kasvillisuus ja uusirakentaminen ovat peittäneet joen yli toiselle puolelle aukeavat näkymät. Kartanot tilakokonaisuuksineen antavat maisemalle vaikuttavuutta. Pienet teiden varsille muodostuneet kylät ja niiden takana aukeavat laajat peltoalueet luovat eheän kokonaisuuden. Alueella on jonkin verran siihen sopimatonta uudisrakentamista, joka keskittyy usein lähelle kuntien taajamia. Kokemäen Säpilänniemen oikaisu-uomalle on haettu lupaa. Oikaisu-uoma olisi 30-40 metriä leveä ja se alkaisi alavirran puolelta Pälpälanlahdelta ja yhtyisi ylävirran puolella jokeen Ruoppalahden eteläpuolella.</p>
<p>6. RAJAUS</p>	<p>Kokemäenjokilaakson kulttuurimaisema on yli 70 kilometriä pitkä kokonaisuus, joka kulkee koko Satakunnan poikki kaakko-luodesuuntaisesti. Maisema-alue jatkuu yhtenäisenä, valtakunnallisesti arvokkaana Kokemäenjokilaakson kulttuurimaisema-alueena Pirkanmaan maakunnan puolella Sastamalan Liekovedelle asti. Satakunnan puolella Kokemäenjokilaakson valtakunnallisesti arvokas maisema-alue alkaa Huittisten keskustan länsipuolella olevilta peltotasangoilta. Puurijärvi-Isosuon kansallispuisto lähialueineen kattaa Huittisten länsipuolella olevat peltotasangot, suoalueet, Raijalan kuivatetun järvalueen ja Puurijärven pohjoispuolella olevan Kauvatsanjokilaakson Lievikoskelle asti. Vitikkalanluodon jälkeen Kokemäenjoen haarojen yhtyessä joki kiertää Säpilänniemen harjun kalliiosessa ja mutkaisessa uomassa jatkuen Sonnilanjoen suuntaan aina valtatielle 2 asti. Kokemäen keskustan jälkeen maisema-alue kattaa suhteellisen laajan yhtenäisen savitasangon joen molemmilla puolella. Harjavaltaan tultaessa maisema-alue kapenee Harjavallan keskustan kohdalla joen levyiseksi, jonka jälkeen se levenee taas Lammaistenlahden kohdalla. Lammaistenlahdelta maisema-alue etenee polveillen joen varren tuntumassa olevilla peltoalueilla aina Suosmerelle saakka, josta aukeaa laajempi yhtenäinen maisema. Kokemäenjokilaakson ja Harjunpäänjokilaakson kulttuurimaisemat kohtaavat Sunniemen kohdalla. Maisema-alue jatkuu luoteeseen joen levyisenä Kirjurinluodolle saakka, jonka jälkeen maisema-alue laajenee käsittämään Porin suistoon muodostuneet luodot merelle saakka. Porin suistoalue kattaa Kvistiluodon, Hanhiluodon pohjoisen pään, jokilaakson eteläisen ja pohjoisen puolen savitasangot sekä osan Pihlavanlahden suistosta.</p> <p>Uudessa rajauksessa Museoviraston vuoden 1993 inventoinnin valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt (RKY 1993) ja vanha valtakunnallisesti arvokas maisema-alue muodostavat yhdessä Kokemäenjokilaakson valtakunnallisesti arvokkaan maisema-alueen. Kokemäenjokilaakson maisema-alueella on nähtävissä joen geologisen kehityksen vaiheet entiseltä suistoalueelta nykyiselle suistoalueelle. Asutus ja maatalouden harjoittaminen ovat seuranneet joen kehityksen kulkua. Rajaus on tehty luonnon- ja asutushistorioiden perusteella.</p>

7. KUVAILUTEKSTI

Maisemakuva:

Valtakunnallisesti arvokkaan Kokemäenjokilaakson maisema-alue on laaja kokonaisuus. Alue on pituudeltaan noin 70 kilometriä ja se ylittää Satakunnan itäreunalta länteen aina merelle saakka. Kokemäenjokilaakson kulttuuriperintöä voisi kutsua Satakunnan selkärangaksi. Alue on tarjonnut hyvät edellytykset varhaiselle asutukselle ja elämälle alueella. Alueen kehitys on selkeä ja yhtenäinen aina Kokemäenjokilaakson syntyhetkestä noin 6 000 eaa. tähän päivään asti. Kokemäenjokilaakso on edustava esimerkki pitkittäisleikkauksesta Satakunnan asutushistoriaan. Alueen lukuisat muinaisjäänne- ja kulttuurikerrokset edustavat alueen varhaisinta kulttuurikerrosta, jonka päälle on muodostunut ajan kuluessa uusia kerroksia.

Luonnonpiirteet:

Maisema-alueen luonto on monipuolista. Maisema-alueella on monia erilaisia luontotyyppisiä, joista harvinaisimmat ovat suojeltuja. Puurijärvi-Isosuon kansallispuisto on edustava suo- ja kosteikkokokonaisuus maisema-alueen itäpäässä. Puurijärvi on myös linnustollisesti merkittävä alue. Maisema-alueen keskivaiheilla sijaitseva Pirilänkoski on Lammaistenlahden jyrkkään rantatörmään syntynyt rantalehto. Lehtimetsän lisäksi jokirannan lähellä olevilla tasaisilla osilla on havaittu ketomaisia piirteitä. Maisema-alueen länsiosassa oleva Kokemäenjoen suisto on Suomen edustavin suistomuodostuma, jossa luontotyypit vaihtelevat erilaisista kosteikkobiotoopeista rantalehtoihin. Jokilaaksossa on paikoin säilynyt laajoja maisemallisesti yhtenäisiä alueita, joiden yhdistävä tekijä on alueen läpi virtaava Kokemäenjoki. Alueen tasaiseen savitasankojen muovaamaan maisemaan tuovat vaihtelua kiemurtelevan jokivarren metsiköt sekä joen reunoilta ja keskeltä nousevat kallioiset saarekkeet, harjut ja selänteet. Luonnon- ja maisemansuojelullisesti arvokkaita kohteita on säilynyt muun muassa Kokemäenjoen suistossa, jokirantalehdoissa kuten Pirilänkoskessa, koskialueiden kasvillisuudessa ja vanhan kulttuurin muovaamissa kohteissa sekä muinaiseen suistoon syntyneellä Puurijärvi-Isosuon suoalueella. Alueella on luonnonmaisemia ja kulttuurimaisemia, joiden rikas kasvillisuus vaihtelee kosteikkojen monipuolisesta kasvillisuudesta ja viljellyistä savitasangoista karuihin kallioihin.

Kulttuuripiirteet:

Kokemäenjokilaakso on tarjonnut oivat edellytykset asumiselle ja elämiselle jo esihistorialliselta ajalta lähtien. Muinaisjäänne- ja kulttuuriperintöstä voi hyvin havaita kuinka maankohoamisesta johtuva rannan siirtyminen on vaikuttanut asutuksen sijaintiin. Kokemäenjoen varressa, Huittisten ja Kokemäen alueella, pysyvä yhtäjaksoinen asutus on alkanut nuoremmalla roomalaisella kaudella. Rautakauden lopulla yksittäisistä taloista oli kehittynyt jo muutamien talojen kyliä. Varhaiskeskiajalla Kokemäen Teljästä muodostui Satakunnan kaupan keskus, jonka tittelin Ulvila peri myöhemmin. Ulvila sai kaupunkioikeudet vuonna 1365. Maankohoamisen edetessä perustettiin uusi satama ja Kokemäenjokilaakson keskus Poriin reilut 200 vuotta myöhemmin. Porin kaupunki perustettiin vuonna 1558 silloisen Kokemäenjoen suulle. Entiset kauppapaikat ja kaupungit ovat sijainneet silloisen meren ja joen suualueella tai sen läheisyydessä, mikä oli kaupan ja liikkumisen kannalta merkittävä asia. 1560-luvun veroluettelon mukaan Kokemäenjokilaakson maisema-alueella oli noin 68 kylää tai yksittäistä taloa ja yli 50 kylää tai yksittäistä taloa nykyisen maisema-alueen läheisyydessä. 1560-luvun lähdetietojen perusteella Satakunnassa oli 1017 kylää tai yksittäistä taloa, joista on inventoitu noin 300 kappaletta 1600- ja 1700- lukujen karttojen avulla. Tiedossa olevista vanhoista kyläpaikoista yli puolet on ollut Kokemäenjoen vesistön vaikutuksen piirissä.

Kokemäenjokilaakson pellot ja asutus olivat ja ovat edelleen keskittyneet suurimmaksi osaksi Kokemäenjoen varrelle. Merenranta asutettiin pääsääntöisesti vasta uudella ajalla, kuten myös Pohjois-Satakunnan metsäseutu. Suurin osa jokilaakson inventoiduista 1560-luvun kyläpaikoista on edelleen asuttuja. Nämä paikat ovat useimmiten peltojen ympäröimiä. Maisema-alueiden pellot ovat ajan saatossa laajentuneet sivujokien ja ojien yläjuoksuille savikoiden kuivuttua. Asutus on sijoittunut viljelysten tuntumaan laakson ja selänteen väliselle vyöhykkeelle tai joen varteen. Satakuntalaisille kylille tyypillisesti Kokemäenjokilaakson kylät muodostuivat kyläteiden varrella rivi- tai raittikylämäisesti. Joki ja sen varsi olivat elinkeinojen ja liikkumisen kannalta hyvä asuinpaikka.

Kokemäenjokilaakson maisema-alueella on säilynyt talonpoikasrakentamista edustavia kohteita, kuten Kokemäellä oleva Hyytin vanha talonpoikainen ratsutila tai Nakkilan Hormiston pienijakoinen torppari- ja mäkitupa-alue. Tilattomien pienet rakennukset ovat vähentyneet ja jäljellä olevia on usein korjattu ja laajennettu. Kartanot ja rusthollit kertovat maisema-alueella olleesta varakkuudesta. Vanhoja tilakeskuksia ja kartanoita sijaitsee maisema-alueella useita, kuten Vuolteenkartano ja Kokemäenkartano Kokemäellä, Anolan ja Villilän kartanot Nakkilassa, Sunniemen kartano Ulvilassa sekä Yyterin kartano Porissa. Kokemäenjoen varressa on myös useita edustavia kohteita Satakunnan teollisuuden rakennusperinnöstä kuten Kolsin funktionaalinen voimalaitos Kokemäellä. Voimalaitoksen suunnitteli arkkitehti Jarl Eklundin ja se rakennettiin vuosina 1940-1947. Kuvanveistäjä Emil Cedercreutzin taiteilijakoti Harjula sekä Maahengen temppele ovat osa Emil Cedercreutzin museota Harjavallassa. Kansallisromanttinen taiteilijakoti Harjula on rakennettu vuonna 1914 Havingin kosken partaalle. Satalinnan parantola Harjavallassa on valmistunut vuonna 1925 ja se edustaa korkeatasoista parantola-arkkitehtuuria. Ravanin leirialue Ulvilassa oli entisen Suomen sotaväen seitsemännen reservikomppanian kasarmi- ja leirintäalue 1880-luvulla. Ulvilan Pyhälle Olaville nimetty kirkko on hyvin säilynyt keskiaikainen kirkko. Kirkon länsipuolella oleva kellotapulin alaosa on vuodelta 1757. Tapuli uusittiin vuonna 1862 G. Th. Chiewizin suunnitelman mukaisesti. Kirkon ympäristö, kirkonkylän kantatilat Saari, Isokartano ja Trumetari sekä kauempana jokivarresta sijaitsevat kirkkoherran pappila Gammelgård ja vanhemman kirkon paikka, Liikistö, muodostavat arvokkaan historiallisen kokonaisuuden. Kirkon ja pappilan välisillä pelloilla sijaitsee Ulvilan keskiaikaisen kaupungin autoitunut paikka.

Nakkilan Kirkkosaaren kohdalla on ollut kahden merkittävän keskiaikaisen tien risteys. Etelään suuntautuva postitienä tunnettu Pohjanlahden rantatie myötäilee Satakunnan rannikkoa. Tie yhdisti aikoinaan Turun ja Korsholman linnahallintoja. Toinen, keskiajan huomattavimpiin kuulunut Huovintie kulki Turusta Loimaan, Virttaanojan ja Köyliönjärven kautta Kokemäelle ja sieltä edelleen Lammaisten kautta Ulvilaan. Kokemäenjoki on ollut myös väylä liikenteelle. Varsinainen vesiliikenne oli keskittynyt aina kulloisenkin joen suualueelle, johon oli muodostunut kauppa- ja satamapaikka. Runsaiden koskien takia joki toimi sisämaassa lähinnä paikallisliikenteen käytössä. Myös talviaikaan joki toimi kulkuväylänä.

Kokemäenjokilaaksosta on luettavissa koko Satakunnan maankäytön historia. Jokilaaksossa yhdistyy niin maankohoaminen ja rannan siirtyminen kuin 1700-luvulla alkanut luonnonvarojen ja -ominaisuuksien hyödyntämisen näkökulma. Varhaisin vaihe oli maa-alojen kuivattaminen niitty- ja viljelyalan kasvattamiseksi, minkä jälkeen luonnonvoimat valjastettiin ensin esiteollisuuden ja myöhemmin sähköntuotannon ja teollisuuden käyttöön. Jokilaakso on toiminut niin liikenteen kuin kulttuurinkin valtäväylänä rannikolta sisämaahan päin. Keskiajalta lähtien Satakunta ja varsinkin Kokemäenjokilaakso on ollut eri kulkuväylien yhdistymisaluetta. Joki itsessään on toiminut mataloitumisen sekä voimalaitoskäyttöön valjastamisen seurauksesta lähinnä paikallisliikenteen väylänä. Satakunnan kartanokulttuuri keskittyy maakunnassa paljolti Kokemäenjoen vaikutuspiiriin, alueille missä asutus oli varhaista ja vaurainta. Kartanoiden ja kantatilojen ketju alkaa Huittisista ja päättyy Poriin. Vanhimmat ja laajimmat kylien alueilla olevat jokirannan peltoalueet ovat olleet yhtäjaksoisessa viljelyssä satoja vuosia.

8. ARVIOINTI

8.1. Arvoluokka

Valtakunnallisesti arvokas

8.2. Arviointiteksti

Kokemäenjokilaakso on edustava kokonaisuus Satakuntalaista maaseutua, jossa on havaittavissa asutushistorian, maankäytön ja maanmuokkauksen historia yhdistettynä maankohoamisen historiaan. Museoviraston vuoden 1993 inventoinnin valtakunnallisesti merkittävien rakennettujen kulttuuriympäristöjen alueet (RKY1993) ovat täydentäneet entistä Kokemäenjokilaakson valtakunnallisesti arvokasta maisema-aluetta.

9. LIITTEET

9.1. Karttaliitteet

9.2. Valokuvat

2213, Näkymä lounaaseen Kokemäenjoelle.

2239, Näkymä Kokemäenjoelle Penttilän kylässä.

2412, Näkymä lounaaseen Säpilän harjulta.

2623, Näkymä lounaaseen Puurijärvelle.

2673, Näkymä etelään Kokemäenjoelle.

5644, Näkymä itään Toukarin pellon metsäsaarekkeitä.

5728, Näkymä Kokemäenjoen suistoon.

6142, Näkymä koilliseen Suosmeren kylään.

6548, Näkymä koilliseen Ulvilan Saarella.

5803, Näkymä Raumanjuopalta.

5834, Näkymä koilliseen Kyläsaaren pelloille.

teemuotoDSC_0039, Näkymä Teemuodon lintutornista